

УДК 342.2

Ганна Бистрик,

кандидат юридичних наук

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВИ В СИСТЕМІ СУЧАСНИХ ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У статті надається комплексний аналіз теоретико-методологічних підходів до тлумачення поняття механізму держави в сучасній юридичній науці. Автор обґрунтовує роль і значення поняття механізму держави як фундаментальної категорії теорії держави і права, а також визначає його методологічний потенціал для вивчення процесів розвитку сучасної держави. Особлива увага надається обґрунтуванню поняття механізму держави як одного з пріоритетних предметів сучасних теоретико-правових досліджень.

Ключові слова: механізм держави, система державної влади, теорія держави і права, державний апарат, органи державної влади, система законодавства.

Постаючи одним із визначальних предметів сучасної теорії держави і права як фундаментальної юридичної науки, поняття механізму держави має значний методологічний потенціал не лише щодо пояснення існування системи державної влади, а й з погляду виявлення та вивчення загальних закономірностей розвитку державності як такої. На відміну від таких базових категорій теорії держави і права, як «форма держави» та «функції держави», поняття механізму держави ще досі потребує фундаментального науково-юридичного осмислення [1]. У цьому контексті звернення до аналізу доктринальних визначень, а також основних теоретико-методологічних підходів до характеристики змісту поняття механізму держави є важливим та значимим завданням у галузі загальної теорії держави і права.

Утім, наголошуючи на науковій значущості такого дослідження, слід вказати та ті причини й фактори, які роблять його актуальним для сучасної теорії держави і права. Перш за все, не можна оминути увагою те, що будь-які фундаментальні юридичні дослідження феномена державності завжди порушують питання про механізм держави, адже, як зазначає О. Петришин, «практична реалізація завдань держави передбачає функціонування спеціально утвореного для цього механізму... механізм держави є її атрибутом і відбиває інсти-

туціональний аспект державності» [2]. Таким чином, розвиток сучасної науки держави і права, а також осмислення специфіки трансформацій державності у сучасному глобалізованому світі (мається на увазі як державність у цілому, так і ті процеси, які відбуваються з Українською державою) з необхідністю передбачає подальші доктринальні розробки поняття механізму держави.

До речі, у цьому контексті цікаво навести слова визначного вітчизняного юриста В. Колейчикова, який писав, що дослідження держави завжди пов'язане із з'ясуванням її сутності, а також тих ідей, принципів та ідеалів, які вона у собі втілює. Тому звернення до поняття «механізм держави» є не просто доцільним, а й необхідним, адже у механізмі держави одночасно втілюються і його ідея, і його сутність [3].

По-друге, слід звернути увагу на те, що сучасне переосмислення ролі та місця держави у суспільному житті змушує піддавати ревізії й усталені погляди щодо функціонування державного механізму. Справді, не викликає сумніву, що механізм держави напряму залежить від того, які саме цілі ставляться перед державною владою, в яких відносинах вона знаходиться з суспільством і як вона повинна діяти у правовому полі для того, щоб забезпечувати проголошені на найвищому законодавчому рівні права і свободи людини і громадянина. З цього по-

гляду, якщо для класичного ліберального тлумачення держави роль державного механізму та правового забезпечення його функціонування традиційно зводилась до мінімуму, коли основним призначенням права було лише обмеження держави в її діяльності, то сучасні теорії соціальної держави передбачають змістовне переосмислення як ролі механізму держави, так і тих цілей і функцій, яким він повинен сприяти.

До речі, як зазначає В. Волинець, «функціональний аспект розвитку держави виявляється не менш, а подекуди навіть більш значимим, ніж її структурна організація... у зв'язку з чим у сучасній юридичній науці набуває особливого теоретичного і практичного значення дослідження як системи функцій держави в цілому, так і окремих її функцій, що пов'язані з тією чи іншою сферою державної діяльності» [4]. Однак реалізація функцій держави неможлива без наявності відповідного механізму держави, а отже, перегляд сфери функціонування держави логічно спричиняє потребу переосмислення ролі та призначення механізму держави. Серед російських юристів про це пише А. Венгеров, який переконливо доводить, що будь-яка функціональна характеристика держави прямо корелює з розглядом та аналізом тих механізмів, засобів і способів, які забезпечують реалізацію державою її функцій [5].

Нарешті, по-третє, вартує на відзначення й те, що пропри свою фундаментальність для теорії держави і права поняття «механізм держави» в частині визначення свого змісту досі є предметом науково-юридичних дискусій [6]. Зокрема до сьогодення часто доводиться чути про фактичну тотожність таких понять, як «механізм держави» і «державний апарат». Тоді як, з іншого боку, лунають аргументи на користь того, що механізм держави є більш широким за своїм змістом поняттям, яке не повинно ототожнюватися виключно з органами державної влади та державним апаратом. Зокрема змістовні аргументи щодо такого підходу наводить В. Червонюк, який прямо вказує: «Механізм держави має складну побудову і не зводиться до сукупності органів чи апарату

держави» [7]. Так само немає одностайності й у тому, яким чином механізм держави повинен впливати або не впливати на розвиток громадянського суспільства. Причому відповідь на це запитання має не тільки теоретичне значення, а й практичне встановлення меж доцільного функціонування держави, адже непомірне зростання механізму держави та неконтрольоване збільшення державного апарату можуть спричинити тотальну бюрократизацію й одержавлення суспільного життя, що характеризує вже не демократичні держави, а їх протилежність — тобто будь-які авторитарні та тоталітарні моделі організації державної влади. Недарма, як зазначає А. Береза, оскільки «тоталітарна держава вирізняється найбільш масштабним і глибоким втручанням у всі сфери суспільного життя», то вона потребує й відповідного механізму, який би дозволив максимально контролювати суспільство і людину, здійснювати управління та регулювання майже всіх без виключення суспільних відносин [8].

Не менш складним видається й питання стосовно визначення тих елементів, які утворюють механізм сучасної держави, що підтверджується наявністю прямо протилежних підходів до його розв'язання. І хоча для так званої «чисто юридичної теорії держави» множинність відповідей на ці запитання трактується як нормальне явище, з погляду побудови цілісної і максимально об'єктивної теорії механізму держави слід наголосити, що відповідь на ці запитання є необхідним кроком до її постання. Тому, прагнучи обґрунтувати ту чи іншу загальну модель подальшого розвитку держави, слід максимально чітко та аргументовано визначити, чим саме є механізм держави і як він повинен розвиватися для того, щоб держава була спроможна реалізувати свої конституційні цілі і завдання. Таким чином, з огляду на зазначене вище, можемо стверджувати як про загальну теоретичну, так і про практичну актуальність дослідження поняття механізму держави в сучасній юридичній науці, і зокрема — теорії держави і права.

Отже, приступаючи до аналізу основних теоретико-методологічних підходів

у класичній і сучасній теорії держави і права до визначення поняття механізму держави, варто вказати, що воно неодноразово ставало предметом пильної уваги ще з давніх часів, коли механізм держави тлумачився як своєрідна матеріальна й організаційна основа для її функціонування. Фактично, такий спосіб інтерпретації поняття механізму держави характерний і для багатьох сучасних розвідок у галузі теорії держави і права. При цьому загальна логіка міркувань виглядає наступним чином: оскільки будь-яка держава постає як певний спосіб організації публічної влади (наприклад, В. Медведчук описує правову державу як «правову організацію публічно-політичної влади у її відносинах з індивідами як суб'єктами права... і носіями визнаних і закріплених на юридичному рівні прав і свобод людини і громадянина» [9]), то сама ця організація повинна мати свою «матеріальну складову», до якої входять ті суб'єкти державної влади, які її реалізують, взаємодіють один з одним та виконують покладені на них функції з погляду повноти забезпечення суспільних потреб та інтересів. До речі, до такого тлумачення функцій держави схильні й ті дослідники, які роблять визначальний наголос на її функціональному аспекті. Зокрема вже згаданий вище В. Волинець вказує на існування двох вихідних способів аналізу феноменів держави і державності, один з яких вивчає їх у статичному, а інший — у динамічному вимірі [10]. І хоча цей дослідник розробляє саме динамічну модель існування сучасної держави (в її основі лежить функціональна методологія, а отже, ключовим для неї є поняття «функції держави»), він жодним чином не заперечує важливість аналізу держави з погляду характеристики її структури, тобто усіх тих підходів, які на перше місце висувають поняття «механізм держави». Більше того, наразі слід нагадати, що, починаючи ще з доби Античності переважну більшість мислителів та правників цікавили, у першу чергу, питання організації держави, визначення певного інваріантного механізму, який би дозволив державі максимально повно відповідати своєму призначенню (боже-ственному, суспільному або будь-якому

іншому) та втілювати його. У цьому плані вчення про державу Платона, Арістотеля, Цицерона та інших подібні у тому, що для всіх них вихідним виступав саме організаційний момент, а отже, основні властивості держави визначались її структурою та механізмом. Цікаво, що в добу Нового часу, разом із поширенням механістичного світогляду, ці тенденції тільки посилювались. Скажімо, ідеальна держава для Т. Гоббса — це, перш за все, ідеальний механізм, в якому кожен елемент посідає своє місце і дозволяє ефективно реалізовувати публічну владу.

Не ставлячи під сумнів загальну універсальну цінність структурно-функціонального підходу в юридичній науці, коли будь-яке правове явище можна вивчати або через виявлення його структури, або через процес його функціонування, потрібно визнати, що у випадку аналізу змісту поняття «механізм держави» питання постає не стільки щодо того, важливе саме це поняття для теорії держави і права чи ні, скільки щодо того, який саме зміст повинен у нього вкладатися і які конкретні елементи утворюють механізм держави? На нашу думку, саме ця проблема є ключовою для коректного усвідомлення тих методологічних і теоретичних розбіжностей, які існують між різними підходами у сучасній юридичній науці до визначення поняття механізму держави. Піддамо цей аспект більш детальному аналізу.

Як відомо, у багатьох працях з теорії держави і права поняття «механізм держави» тлумачиться як тотожне за змістом поняттю «апарат держави» [11]. У цьому аспекті цілком зрозумілими є слова Р. Енгібаряна та Ю. Краснова, які описують даний теоретико-методологічний підхід як «пануючий»: «...державний механізм і державний апарат — це синоніми... це пануюча точка зору» [12]. Скажімо, для відомого російського юриста В. Корельського «механізм (апарат) держави — це спеціально утворена постійно діюча ієрархічна система державних органів, установ та посадових осіб, які реалізують державну владу, задачі і функції держави» [13]. В. Кулапов описує механізм держави як «систему державних органів, які покликані втілювати задачі і функції держави» [14].

Такий підхід знайшов свою найбільш широку та ґрунтовну аргументацію в працях М. Байтіна, М. Марченка та інших.

Щоправда, у межах цього підходу можна поєднати доволі широке коло науковців, починаючи від тих, хто жорстко ототожнює поняття «механізм держави» та «державний апарат», і закінчуючи тими, хто, погоджуючись у цілому з близькістю цих понять, тим не менш вказує на необхідність певного уточнення їх змісту. Як приклад останнього з названих підходів, можна навести методологічну модель аналізу механізму держави О. Малька. На думку цього автора, механізм держави — це «система державних органів, покликаних реалізовувати функції держави... це реальна організаційна і матеріальна сила» [15]. Утім, порівняно з поняттям «державний апарат», поняття «механізм держави» включає в себе не тільки систему органів держави, які виконують управлінські функції, а й так звані «матеріальні додатки держави» (збройні сили, поліція, виправно-виховні установи тощо). В дещо інших термінах цю проблему трактує Л. Морозова, на думку якої відмінність між окремими способами тлумачення механізму держави у межах цього загального підходу, може бути описана з погляду «широти» застосування поняття органів держави. Якщо це поняття береться у «вужькому значенні», то в такому разі між апаратом держави та механізмом держави немає практично жодної відмінності, оскільки кожне з них описує сукупність державних органів. Якщо ж це поняття береться у більш «широкому» значенні, то тоді йдеться як про державні органи, так і про різноманітні організації, які покликані сприяти реалізації економічної, культурної, соціальної, безпекової та інших функцій держави [16].

Разом із тим, у сучасній теорії держави і права було вказано на можливість подальшого «розширення» змісту поняття механізму держави, яке, по суті, спричинило формування принципово нового методологічного підходу до аналізу цього феномена. Одним із найбільш авторитетних прихильників останнього зі щойно згаданих способів визначення по-

няття «механізм держави» є відомий російський юрист і дослідник Ю. Тихомиров, для якого механізм держави — це така специфічна структура, що включає у себе державні органи та організації, публічні служби та корпорації, а також такі два важливі елементи, як ресурсне забезпечення і процедури прийняття державних рішень. Подібне «ускладнення» механізму держави він пояснює процесом неухильного ускладнення функцій держави, механізмів визначення цілей, розробки і прийняття рішень [17]. Таким чином, разом із «розростанням дерева влади» відбувається й відповідне ускладнення механізму держави, який отримує нові елементи. Для того щоб розкрити відмінності цієї методології дослідження механізму держави, необхідно більш ретельно охарактеризувати ті «додаткові» елементи, на існування яких вказують вчені. Отже, говорячи про публічні служби як один з елементів механізму держави, мають на увазі три групи служб, без яких не може існувати практично жодна сучасна держава.

По-перше — це спеціальні органи та інститути, які покликані гарантувати правопорядок, законність, безпеку (внутрішню і зовнішню), обороноздатність держави тощо. Тобто мають на увазі: армія, поліція, прикордонні війська, податкова поліція, внутрішні війська тощо. Діяльність усіх цих органів регулюється у законодавстві практично усіх без виключення сучасних держав. Наприклад, відповідно Закону України «Про міліцію», міліція в Україні — це державний озброєний орган виконавчої влади, який захищає життя, здоров'я, права і свободи громадян, власність, природне середовище, інтереси суспільства і держави від протиправних посягань, а її основними завданнями є: забезпечення особистої безпеки громадян, захист їх прав і свобод, законних інтересів; запобігання правопорушенням та їх припинення; охорона і забезпечення громадського порядку; виявлення кримінальних правопорушень; участь у розкритті кримінальних правопорушень та розшуку осіб, які їх вчинили, у порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством; забезпечення безпеки дорожнього руху; захист

власності від злочинних та кримінально протиправних посягань; виконання адміністративних стягнень; участь у поданні соціальної та правової допомоги громадянам, сприяння у межах своєї компетенції державним органам, підприємствам, установам і організаціям у виконанні покладених на них законом обов'язків.

Водночас, як зазначається в Законі України «Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України», внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України входять до системи Міністерства внутрішніх справ України і призначені для охорони та оборони важливих державних об'єктів, перелік яких установлюється Кабінетом Міністрів України, а також для участі в охороні громадського порядку та боротьбі зі злочинністю, а їх основними завданнями є: охорона та оборона важливих державних об'єктів, об'єктів матеріально-технічного та військового забезпечення Міністерства внутрішніх справ України; супроводження спеціальних вантажів; здійснення пропускового режиму на об'єктах, що охороняються; конвоювання заарештованих і засуджених; охорона обвинувачених під час судового процесу; переслідування і затримання заарештованих і засуджених осіб, які втекли з-під варти; участь в охороні громадського порядку та боротьбі зі злочинністю; участь у ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій на об'єктах, що охороняються; охорона дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав на території України.

По-друге — це численні служби, які покликані забезпечувати нормальну життєдіяльність суспільства в енергетичній, інформаційній, транспортній, електронній сферах, а також у галузі зв'язку. Вони є у всіх без виключення сучасних державах і, як правило, існують у формі державних агенцій. Як приклад можна навести Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України (Держінвестпроект України), яке входить до системи органів виконавчої влади, є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади із забезпечення реалізації державної політики у сфері інвес-

тиційної діяльності та управління національними проектами (стратегічно важливими проектами, що забезпечують технологічне оновлення та розвиток базових галузей реального сектора економіки України. Відповідно до Положення про Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України, затвердженого Указом Президента України № 583/2011 від 12.05.2011 р., Держінвестпроект України: 1) забезпечує реалізацію державної політики у сфері інвестиційної діяльності, державно-приватного партнерства та управління національними проектами; 2) розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, пропозиції з питань, що належать до компетенції Держінвестпроекту України, та в установленому порядку вносить їх на розгляд Президенту України, Кабінету Міністрів України; 3) сприяє залученню вітчизняних та іноземних інвестицій в економіку України; 4) здійснює заходи, у тому числі міжнародні, спрямовані на формування позитивного інвестиційного іміджу України, зокрема організовує та проводить в Україні та за кордоном презентації, форуми з питань, віднесених до сфери діяльності Держінвестпроекту України; 5) бере у межах своїх повноважень участь у підготовці пропозицій щодо формування і реалізації державної податкової, митної, бюджетної політики; 6) готує пропозиції щодо формування Державного бюджету України і загальнодержавних програм економічного та соціального розвитку України, Програми діяльності Кабінету Міністрів України; 7) формує і подає Міністерству фінансів України пропозиції щодо реалізації державних цільових програм, які передбачається виконати у відповідному році з використанням бюджетних коштів; 8) здійснює у межах своїх повноважень контроль за додержанням вимог законодавства з питань підготовки і реалізації національних та інвестиційних проектів; 9) забезпечує процес формування і виконання національних проектів з пріоритетних напрямів соціально-економічного та культурного розвитку, визначених Президентом України; 10) координує діяльність цен-

тральних і місцевих органів виконавчої влади, державних підприємств, установ та організацій щодо реалізації та впровадження національних проектів; 11) розробляє пропозиції та здійснює підготовку інвестиційних та інших проектів розвитку.

Нарешті, по-третє — це державні корпорації, які поєднують у собі функції самостійних господарюючих суб'єктів та державного управління. Звернення до досвіду організації та реалізації державної влади в провідних державах світу переконливо засвідчує поступове підвищення ролі та значення цього елемента механізму держави [18]. Значною мірою це пояснюється зміною фундаментальних уявлень про роль і потреби діяльності держави в процесі забезпечення економічного розвитку, а також про її функції у сфері господарювання. Разом з тим, традиційно важливим залишається значення державних корпорацій в оборонній сфері та у сфері безпеки.

Наступним елементом у механізмі держави є процедури прийняття державних рішень. Усього прийнято виділяти п'ять таких процедур, а саме: а) вибори і референдуми; б) самостійна процедура прийняття рішень державними органами на основі чинного законодавства; в) спільне прийняття рішень декількома суб'єктами, що утворюють механізм держави; г) узгоджене прийняття рішень; ґ) прийняття рішень відповідно до норм міжнародного права, або актів міждержавних об'єднань. Нарешті, останнім елементом механізму держави є система ресурсного забезпечення, яка включає у себе: управління державною власністю; регулювання бюджетно-фінансових та податкових відносин; використання природних ресурсів; матеріально-технічне забезпечення механізму держави; режим використання людських ресурсів відповідно до законодавства про працю та зайнятість.

Ми свідомо об'єднали ці два елементи механізму держави разом, оскільки кожен з них засвідчує принципові зміни у загальному тлумаченні поняття механізму держави, які пов'язані з досліджуваним теоретико-методологічним підходом. По-перше, кожен з елементів, про які пише Ю. Тихомиров, є відносно са-

мостійним і знаходиться у зв'язку з іншими елементами, що, у свою чергу, перетворює механізм держави на складну систему, в якій взаємодіють відносно автономні та відмінні за своїми характеристиками елементи (адже частину з них вже не можна однозначно характеризувати як органи державної влади). Причому поява кожного з них пов'язана зі змінами суспільної практики та з потребою забезпечення відповідності організації і функціонування держави новим суспільним потребам та інтересам [19]. По-друге, не можна не наголосити на тому, що, виділяючи у якості одного з елементів механізму держави процедури прийняття державних рішень, серед них вказуються у тому числі й такі інститути, як вибори та референдуми. Справді, визнаючи той незаперечний факт, що побудова соціальної держави спричиняє істотні зміни в механізмі держави (насамперед це стосується появи цілого ряду нових інститутів та органів, які покликані реалізовувати соціальну функцію держави [20]), було б нелогічним не погодитися з тим, що подібні зміни відбуваються й у разі побудови демократичної держави, одним із фундаментальних принципів якої є принцип народного суверенітету та участі громадян у державному управлінні [21]. Тобто, не заперечуючи того, що механізм держави характеризує організацію саме державної влади (а не публічної влади в цілому), слід визнати, що його невід'ємною частиною є ті інститути, які дозволяють державі взаємодіяти із суспільством, і, що найважливіше — брати громадянам та їх об'єднанням (тобто громадянському суспільству) участь у державному управлінні. За цієї причини, на думку цілого ряду фахівців, елементами механізму державної влади є не тільки органи державної влади, а й народ у цілому [22].

Таким чином, узагальнюючи результати проведеного дослідження, можемо сформулювати такі висновки. По-перше, на відміну від функціонального аспекту вивчення держави і державності, механізм держави втілює у собі матеріальну основу існування будь-якої сучасної держави, завдяки якій вона реалізує свої конституційно визначені цілі і завдання (для переважної більшості сучас-

них вчених держава — це утвердження правової, демократичної та соціальної державності при максимальному сприянні розвиткові громадянського суспільства). Водночас механізм держави має складну і багаторівневу внутрішню структуру, яка об'єктивно відображає ті функції і задачі, які стоять перед тією чи іншою конкретною державою. По-друге, у сучасній теорії держави і права склалося декілька базових теоретико-методологічних підходів до визначення змісту поняття «механізм держави». Головна відмінність між ними полягає у способі тлумачення структурних елементів цього механізму. Найбільш «вузьке» доктринальне тлумачення змісту поняття механізму держави ґрунтується на його ототоженні з апаратом держави, що, фактично, робить єдиним елементом механізму держави органи державної влади. На противагу цьому, протягом останніх десятиліть поступово викристалізува-

лась інша методологія аналізу механізму держави, яка передбачає різні міри «розширення» його змісту. На сьогоднішній день вона поступово набуває домінуючого характеру. По-третє, важливим напрямом теоретико-правових сучасних досліджень механізму держави є вивчення тих його елементів, які забезпечують взаємозв'язок з громадянським суспільством, а також утворюють механізми «зворотного зв'язку» між державою (в її матеріальному значенні) і суспільством. При цьому наразі важливим завданням теорії держави і права є з'ясування того, якою мірою в понятті механізму держави сполучаються універсальні і спеціальні властивості. Йдеться про визначення інваріантних елементів механізму держави, а також тих елементів, наявність або вага яких зумовлюється історичними типами держави, або ж її пріоритетними цілями розвитку.

ПРИМІТКИ

1. Парасюк Е. А. Теоретико-правовое исследование понятия «механизм государства» / Е. А. Парасюк // Российская юстиция. — 2009. — № 11. — С. 7.
2. Загальна теорія держави і права / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко [та ін.] ; за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. — Х. : Право, 2009. — С. 122.
3. Копейчиков В. В. Механизм советского государства / В. В. Копейчиков. — М. : Юрид. лит., 1968. — С. 5.
4. Волинець В. В. Функції держави і правове забезпечення її взаємодії з громадянським суспільством / В. В. Волинець // Держава і право : зб. наук. пр. Юридичні і політичні науки. — К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2012. — Вип. 59. — С. 16.
5. Венгеров А. Б. Теория государства и права / А. Б. Венгеров. — М. : Омега-Л, 2013. — С. 186.
6. Кульков Ю. П. Многообразие форм толкования термина «механизм государства» / Ю. П. Кульков, Е. Е. Прокошенкова // Вестник Чувашского университета. Гуманитарные науки. — 2006. — № 1. — С. 252—253.
7. Червонюк В. И. Теория государства и права / В. И. Червонюк. — М. : ИНФРА-М, 2007. — С. 129.
8. Береза А. В. Реформування публічної влади: сучасні концепції та політична практика / А. В. Береза. — К. : Логос, 2012. — С. 53.
9. Медведчук В. В. Правова наука і правова держава: проблеми взаємозв'язку і розвитку / В. В. Медведчук // Вісник Академії правових наук України. — 2003. — № 2 (33)—3 (34). — С. 39.
10. Волинець В. В. Функції сучасної держави: теоретико-правові проблеми : монографія / В. В. Волинець. — К. : Логос, 2012. — С. 4—5.
11. Садохина Н. Е. Аппарат и механизм государства: к проблеме соотношения понятий / Н. Е. Садохина, О. О. Утешева // Развитие молодежной юридической науки в современном мире : сб. науч. тр. по матер. VII Междунар. науч.-практ. интернет-конф. 21.05.2010 г. — Тамбов : Изд. Дом ТГУ им. Г. Р. Державина, 2010. — С. 85—86.
12. Енгибарян Р. В. Теория государства и права / Р. В. Енгибарян, Ю. К. Краснов. — М. : НОРМА, 2007. — С. 198.
13. Теория государства и права / отв. ред. В. Д. Перевалов. — М. : НОРМА, 2006. — С. 84.

14. Кулапов В. Л. Теория государства и права / В. Л. Кулапов, А. В. Малько. — М. : НОРМА, 2008. — С. 92.
15. Малько А. В. Теория государства и права / А. В. Малько. — М. : Юристъ, 2006. — С. 73.
16. Морозова Л. А. Теория государства и права / Л. А. Морозова. — М. : ЭКСМО, 2005. — С. 121.
17. Тихомиров Ю. А. Государство / Ю. А. Тихомиров. — М. : НОРМА ; ИНФРА-М, 2013. — С. 143.
18. Данилов С. Ю. Государственные корпорации: основы статуса / С. Ю. Данилов // Очерки конституционной экономики. 10 декабря 2010 года: госкорпорации — юридические лица публичного права. — М. : Юстицинформ, 2010. — С. 219—220.
19. Тихомиров Ю. А. Государство: развитие теории и общественная практика / Ю. А. Тихомиров // Правоведение. — 1999. — № 3. — С. 3—14.
20. Див. Краковська А. Є. Соціальна функція в системі функцій сучасної держави: теоретико-правові проблеми дослідження / А. Є. Краковська // Держава і право : зб. наук. пр. Юридичні і політичні науки. — К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2009. — Вип. 44. — С. 117—124; Краковська А. Є. Соціальні права людини і громадянина як визначальна детермінанта еволюції соціальної функції держави / А. Є. Краковська // Вісник Донецького національного університету. — 2009. — № 2. — С. 394—399.
21. Скрипнюк О. В. Демократія: Україна і світовий вимір (концепції, моделі та суспільна практика) / О. В. Скрипнюк. — К. : Логос, 2006. — С. 198—202.
22. Органи державної влади України : монографія / за ред. В. Ф. Погорілка. — К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002. — С. 25.

Быстрик Анна. Механизм государства в системе современных теоретико-правовых исследований.

В статье дан комплексный анализ теоретико-методологических подходов к определению понятия механизма государства в современной юридической науке. Автор обосновывает роль и значение понятия механизма государства как фундаментальной категории теории государства и права, а также определяет его методологический потенциал для изучения процессов развития современного государства. Особое внимание уделяется обоснованию понятия механизма государства как одного из приоритетных предметов современных теоретико-правовых исследований.

Ключевые слова: механизм государства, система государственной власти, теория государства и права, государственный аппарат, органы государственной власти, система законодательства.

Bystryk Anna. The mechanism of the state in the system of modern theoretical and legal research.

The article gives a comprehensive analysis of theoretical-and-methodological approaches to the definition of the mechanism of state in modern jurisprudence. The author points out the role and significance of the concept of mechanism of the state as a fundamental category of the theory of state and law, determines its methodological potential for the study of modern state development. Particular attention is paid to justification of the concept of mechanism of the state as one of the priority items of modern theoretical-and-legal studies.

Key words: mechanism of the state, system of state power, theory of state and law, state apparatus, public authorities, legislative system.